

Uniunea Compozitorilor - asociație profesională și club elitist

Gheorghe Firca

Din vremuri imemorabile, mai marii obștilor – fie ei șefi de trib, monarhi, președinți etc. – s-au înconjurat, în vederea conducerii treburilor, pașnice sau nu, de „sfătuitori”: sfaturi ale bătrânilor și/sau ale aristocraților, senate, consilii de coroană, parlamente etc. După astfel de modele, în sânul societății s-a manifestat dorința cetățenilor de a-și face auzit glasul și de a-și apăra drepturile în cadre organizatorice mai mult sau mai puțin similare acelorale ale instituțiilor oficiale ale statului. La astfel de organisme au recurs oameni de o stare socială relativ omogenă și, mai ales, de o aceeași profesie sau de profesii asemănătoare.

Unele dintre cele mai vechi „profesii” – cele criminale – au implicat organizări în secret, de la simple bande la structurile mafiote. Chiar dacă secretul absolut nu este neapărat apanajul unor organizații care vor să-și păstreze anonimatul (precum confreriile masonice sau mișcările revoluționar-conspirative – cazul Eteriei), aceste organizații se țin, pe cât posibil, în umbră. Când membri de aceeași profesie și nutriend convingeri (ideologii) comune precum preoții și militarii se organizează la adăpostul structurilor laice, acestea se configurează ca sinoade și, respectiv, ca state majore.

Viața modernă cu agitațiile și neliniștile ei determină tot mai mulți oameni să strângă rândurile, asociindu-se în vederea apărării drepturilor lor în

organizații de tipul sindicatelor. Unele dintre acestea, așa-numitele colegii (de ex. cele ale avocaților sau ale medicilor) au drept țintă nu numai păstrarea drepturilor materiale ale membrilor lor, ci veghează și asupra acurateții profesiei. În general însă, sindicatele veghează și militează pentru bunele condiții în care membrii lor trebuie să-și exercite profesia și pentru ca răsplata muncii lor să fie una corectă și materialicește satisfăcătoare.

Sindicatele ar putea fi, până la un punct, modelul asocierii artiștilor în organizații profesional-obștești. Produse ale vremurilor mai noi, de când profesiile liberale ale artiștilor, creatori sau interpreți, nu mai sunt în slujba bisericii sau în cea a aristocraților, societățile, asociațiile și reuniunile artiștilor urmăresc în paralel recunoașterea drepturilor membrilor lor asupra operelor pe care le zămislesc, ca fiind proprietăți intelectuale ce trebuie apărate asemeni oricăror alte bunuri materiale și/sau spirituale, pe de o parte, iar pe de alta, sprijinirea creației membrilor asociați în raport cu și prin cadrul de manifestare socială a artisticului – spectacole, concerte, expoziții etc.; este avută în vedere totodată, apărarea creației de o legislație statală eventual insuficientă, ambiguă sau chiar abuzivă.

În condițiile de mai sus a apărut, în 1920, și Societatea Compozitorilor Români (SCR). De la început, această organizație a voit să creeze sub președinția lui George Enescu o reuniune de breaslă, aducând laolaltă numele cele mai proeminente de creatori români ai momentului și bazându-se și pe implicarea activă a secretarului Societății, Constantin Brăiloiu. Lupta cu legislația insuficientă, cu situația precară a drepturilor de autor și a tipăririi lucrărilor, cu mentalitatea mai mult decât refractară, endemică, a orchestraților față

de creația națională a fost numai una dintre țintele administrative ale Societății. Concerte de muzică românească, concursuri de compoziție, aniversări ale măștrilor consacrați etc. au fost numai unele dintre acțiunile desfășurate în plan public de către membrii Societății.

Când unele rezultate pozitive tocmai se întrezăreau la orizont, intrarea României în „faza socialistă” s-a abătut ca un trăsnet asupra Societății. Mai întâi, după modelul generalizat al noțiunii de „Uniune” (Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice) a marelui frate de la Răsărit, și după nomenclatura, semănată în

toate țările „frățești”, **Soiuz Kompozitorov, Societatea** a devenit **Uniunea Compozitorilor din R.P.R.** La alinierea organizației la noile imperative a contribuit în primul rând avangardistul de altă dată, dar slujitor, acum, al realismului socialist: Matei Socor. Se operează „epurări” în cadrul noii Uniuni (însuși numele lui George Enescu dispăre din lista membrilor acesteia),

apar critici la adresa membrilor „otrăviți” de ideologia burgheză, se încearcă îndoctrinări ale compozitorilor, în sensul orientării gândirii lor, inclusiv a celei artistice, spre idealurile socialismului.

Cu impunerea, în 1954, a lui Ion Dumitrescu*, la început ca secretar și apoi ca președinte al Uniunii, epoca Socor ia sfârșit, adevăratele aspirații și obiective profesionale prind să prindă contur. Extrema politicizare a creației fiind abil pusă între paranteze (deși ea va domina încă cel puțin în ceea ce privește „orientarea” cântecului de mase), țelul avut acum în vedere este caracterul național al creației și sursa folclorică a acesteia, ceea ce continua de fapt o ideologie artistică afirmată în interbelic. Compozitori din diferite generații, inclusiv unii mai tineri, vor considera nu doar nestânjenitoare această orientare, ci chiar profitabilă, mai ales tinerii pe cale de afirmare putându-se apropia de viziunile și tehnicile unor Stravinski, Bartók și, în primul rând, Enescu (în epocă, legătura cu tradiția enesciană s-a înfățișat, însă, și sub o altă fațetă, aceea a pasului spre modernitatea universală, realizat cu eclatantă originalitate de marele compozitor: prima audiție a *Simfoniei de cameră* de Enescu, sub bagheta lui Constantin Silvestri, a constituit o revelație cu nenumărate consecințe asupra viziunii estetice și a tehnicilor la care noile generații se considerau îndrituite). Desigur, poziția mai academică a lui Ion Dumitrescu și cea modernă, chiar avangardistă, a tinerelor generații au dat naștere unor stări conflictuale

* În imagine precedentă, în picioare, alături de (de la stânga la dreapta): Tiberiu Brediceanu, Alfred Mendelsohn, Tudor Ciortea și Mihail Jora.

în luările de poziție de după audițiile lucrărilor sau cu ocazia discutării lor în cenaclurile Uniunii.

Manageriatul lui Ion Dumitrescu s-a dovedit a fi fost benefic în plan practic, în publicarea și promovarea creației naționale, în relațiile cu structurile statului și în cele internaționale, în apărarea drepturilor de autor ale compozitorilor, în asigurarea statutului profesional și social al membrilor Uniunii etc. etc.

Se părea că după ieșirea din „obsedantul deceniu” intelectualitatea și artiștii nu vor mai avea parte de alte perioade întunecate, dar naționalismul îngust, promovarea amatorismului, mai ales sub ștampila „Cântării României” și încercarea de uniformizare în plan social a cretorilor, proprii dictaturii ceaușiste, vor lovi Uniunea atât în plan uman, cât și în plan organizatoric. Sub presiunea C.C. al P.C.R. președintele Ion Dumitrescu este înlocuit (1977), împotriva oricăror prevederi statutare, cu Petre Brâncuși, urmat apoi, în aceeași funcție, de un alt „soldat disciplinat al partidului”, cum însuși îi plăcea să se numească: Nicolae Călinoiu (1982). Nu pot să nu remarc însă că ambii președinți, Brâncuși și Călinoiu, nu s-au comportat ca niște veritabili activiști de partid în fruntea Uniunii (manifestând intransigență revoluționară), ci cu un oarecare grad de respect (sau mai curând de toleranță) față de colegii lor din Uniune, afișând o anume colegialitate deferentă.

Normalitatea este, în post-totalitarism, o vorbă seducătoare. Numai că intrarea și, mai ales, reintrarea în ea implică eforturi și restructurări, luări de poziție și inițiative adesea radicale, cu potențial de adaptare și restaurator dincolo de obișnuit.

După evenimentele din 1989, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România a pășit la

alegerea democratică a tuturor forurilor ei de conducere, inclusiv a președinților. În fruntea breslei s-au situat trei personalități marcante din punct de vedere profesional și cu experiență în conducerea treburilor obștești: Pascal Benteoiu, Adrian Iorgulescu (acesta cu un interregn datorat funcției sale de ministru al culturii...), Octavian Lazăr Cosma.

Membru al Uniunii de peste 5 decenii, am trăit evenimente marcante din viața acestei asociații de profesioniști. Ceea ce aș dori însă să subliniez cu deosebire este atmosfera colegială și de respect reciproc ce a domnit tot timpul printre membrii ei: apelativul „maestre” nefiind o vorbă oarecare, ci una care ne scutea de „tovarăș”, inclusiv de „domnule profesor” (unii dintre maștri fiind efectiv foștii noștri dascăli din Conservator). Între noi, cei din mai tinerele generații, sentimentul de egalitate era de la sine înțeles. Micile diferențe de opinii estetice nu au dus mai niciodată la sciziuni în păreri și principii, care să periclitizeze concordia, buna înțelegere camaraderească reciprocă. Cei tineri ne simțeam apărați, în plus, de calitatea de membru al Uniunii în fața ingerințelor politicului și administrativului din epoca socialistă. A fi membru în această organizație profesională îți asigura o identitate, aveai, de pildă, dreptul la „buletin de București”, fără a fi încadrat în „câmpul muncii”, conform cutumelor în vigoare.

Participam la evenimentele publice în care figura creația colegilor noștri, transmutând apoi impresii în cenaclurile Uniunii, în numele unor criterii estetico-profesionale pe care ni le exprimam cu toată franchețea. Exista, în plus, un continuu balans între ceea ce se discuta „principial” și părerile exprimate în culise, în particular, ceea ce nu a dus la diminuarea respectului

reciproc dintre colegi, indiferent de pozițiile teoretice ce s-ar fi putut afișa de către „combatanți”, în funcție, să spunem, de preferințe profesionale, opțiuni estetice individuale etc.

Rememorând acea sistematică a formelor sociale de organizare, desigur fugitiv și poate nu tocmai profesionist expusă, în debutul acestor rânduri, aș vrea să remarc că, dincolo structurile și de obiectivele sale menite a ține piept legislației în vigoare întru apărarea drepturilor socio-intelectuale ale membrilor asociați, Uniunea Compozitorilor și a Muzicologilor din România aduce și cu un club elitist. Un club nu monden dar protegitor al elitelor, ce instaurează o bună și firească prețuire reciprocă, într-o atmosferă de camarederie și bună cuviință comportamentală între membrii ei. Este un liant ce a contribuit în aceeași măsură la consolidarea identității și a echilibrului stării de spirit a celor ce se considerau, atât în timpul totalitarismului cât și, cu atât mai mult, în democrație, comilitoni și, fără îndoială, prieteni.